

שאלון 1362: קיץ 2021

זרות ושייכות

1. יהושע ט' פס' ג' כ"ז.

א1. על פי רחי קדוש מטרת הגבעונים היתה להציל עצמם בכל מחיר, ומכאן מצטיירים כמי שקדשו את ערך החיים. מתוך כך נקטו הגבעונים בשתי תחבולות:

- הצטיידו מראש בנעליים בלויים כדי להוכיח שבאו מארץ רחוקה: "וילכו ויצטירו... ויקחו נעליים בלויים ומטולאות ברגליהם".

- הצטיידו מראש בנודות יין בלויים: "ויצטרו.. בנודות יין בלים ומבוקעים ומצוררים".

ניתן להביא ראיות נוספות

א2. לדעתי התנהגות הגבעונים מבטאת את הרעיון שלפיו המטרה מקדשת את האמצעים. והתנהגותם אמנם איננה מוסרית שכן נמצא בה משום הטעייה והונאה. אולם אלו עומדים מתחת לעקרון שמירת החיים.

ב1. בין פס' יא-כז נמצא ביטוי לדילמה של יהושע וזקני העם.

דילמה זו באה לביטוי בצרימה בין ערכים שונים שלהם היו מחוייבים. מצד אחד החובה לקיים את השבועה לגבעונים ומצד שני חוק שקובע כי על ישראל להשמיד את יושבי הארץ הכנענים.

ב2. מדברי המלבי"ם משתמע שרצונם של הגבעונים להשתלב בעם ישראל התבטא ברצונם להצטרף לאמונת ישראל: "על ידי שתקבלונו בדת אמונתכם ותורתכם". אולם, מפס' כ"ז משתמע שהגבעונים השתלבו בעם ישראל כמשרתים בלבד בבית ה': "ויתנם יהושע ביום ההוא חוטבי עצים ושואבי מים לעדה". ואכן, ממלכים א' ג' פס' ד' עולה שהבמה הגדולה לעבודת ה' היתה בעיר גבעון: "וילך המלך גבעונה לזבוח שם כי היא הבמה הגדולה".

2. שופטים י"ד.

א1. בדמותו של שמשון נמצא מורכבות שבאה לביטוי בהקשר האישי ובהקשר הלאומי.

משופטים י"ג פס' ה' נלמד כי ייעודו הלאומי של שמשון היה להושיע את ישראל מיד פלשתים: "והוא יחל להושיע את ישראל מיד פלשתים". ואילו משופטים יד נמצא שמשון דווקא מבקש, מהפן האישי, לשאת אישה פלשתית: "ויגד לאביו ולאימו: אישה ראיתי בבנות פלשתים ועתה קחו לי אותה לאישה".

א2. נמצא שני היבטים ביחסו של הכתוב כלפי שמשון.

הצדקה להתנהגותו של שמשון נמצא בעצם העובדה שרצונו לשאת אישה פלשתית מהווה חלק מתכנית אלוהית: "ואביו ואימו לא ידעו כי מאלוהים היא".

גינויים כלפי שמשון:

- נמצא בדברי הוריו: "האין אישה בבנות אחיך כי אתה הולך לקחת אישה מהפלשתים הערלים".

- שימוש במילה יר"ד, שמבטאת ירידה מוסרית: "וירד שמשון תמנתה וירא שם אישה פלשתית".

ניתן להביא ראיות נוספות.

ב. בין פס' י"ב-כ' נמצא ביטויים הן להשתלבות שמשון בחברה הפלשתית והן ביטויים לזרותו:

ביטויים להשתלבותו של שמשון בחברה הפלשתית:

- שמשון נושא אישה פלשתית: "וירד וידבר שמשון לאישה".

- שמשון עורך מסיבת חתונה עם מוזמנים פלשתים: "ויעש שם שמשון משתה כי כן יעשו הבחורים".

ביטויים לאי השתלבותו של שמשון בחברה הפלשתית:

- האישה מגלה נאמנות לבני עמה מאשר לשמשון שנתפס כזר: "ותגד את החידה לבני עמה".

- אשת שמשון נישאת לבסוף לאדם אחר: "ותהי אשת שמשון למרעהו אשר רעה לו".

3. מלכי ב' י"ז.

א1. מפס' כ"ד-ל"ד נמצא עדות למוצא השומרונים.

מוצאם מהעמים שהובאו לארץ על ידי האשורים: "ויבא מלך בבל מכותא מעווא מחמת ומספרוויים וישב בשומרון תחת בני ישראל".

אמונתם הדתית של השומרונים היא סנקרטיסטית: "את ה' היו יראים את אלוהיהם היו עובדים".

א2. נראה כי מגמת הכותב המקראי להדגיש את זרותם של השומרונים לארץ ולערער על כנותם אמונתם בה'.

ב1. מתוך האמור בעזרא ד' נמצא כי הרגשת השייכות של השומרונים באה לביטוי בדבריהם ומהם נלמד על כך שהם עובדים את ה' מאז הגעתם לארץ: "כי ככם נדרוש לאלוהיהם לו אנחנו זובחים מימי אסרחדון מלך אשור המעלה אותנו פה".

ב2. ניתן לענות על שאלה זו בשני אופנים:

- לדעתי לא צדקו ראשי האבות בתגובתם, מפני שמתוך כך הקימו עליהם מתנגדים מרים שפעולתם הביאה להפסקת מלאכת בניית המקדש.

- לדעתי צדקו ראשי האבות בהתנגדותם, משום שכך שמרו על טוהר מלאכת בניית המקדש לזרע ישראל בלבד.

4. דניאל א'.

א1. בין פס' ג' יג נמצא ביטוי לפעולות המלך שיש בהן כדי לסייע לנערים מצד אחד ולפגוע בהם מצד שני

פעולה שיכולה לפגוע ולהזיק לנערים נמצא בעצם אכילת מאכלות לא כשרים: "ויאכלו מפת בג המלך ומיין משתיו".

פעולה שיכולה לסייע לנערים נמצא בעצם למידת שפה זרה: "וללמדם לשון כשדית".

2א. מטרתו של מלך בבל בפעולותיו אלה היתה להכשיר את הנערים לשמש בתפקידם בחצר המלכות: "ולגדלם שלוש שנים ומקצתם יעמדו לפני המלך".

ב. בין שירו של יהודה עמיחי הפותח במילים: 'אבי היה אלוהים' לבין מעשיו של דניאל נמצא הקבלות, הבאות לביטוי ב'דברות' שמוסיף עמיחי:

- הדיבר הראשון: 'לא תשתנה': ביטוי לכך נמצא בעצם העובדה שדניאל מסרב להשתנות ולהתאים עצמו לדרישות המתקיימות בארמון המלך: "וישם ליבו שלא יתגעל בפת בג המלך".

- הדיבר השני: 'השתנה': ביטוי לכך נמצא בעצם ניסיונו של דניאל להיות שונה מיתר הנערים האוכלים מפת בג המלך.

מנהיגות במבחן

שאלה 5. ישעיהו יא

א. בין פס' ד'ה' נמצא ביטוי לתכונותיו השונות של המלך האידיאלי:

- שופט צדק: "והיה צדק אזור מתניו".

- לוחם למען חברה מתוקנת: "והיכה הארץ בשבט פיו וברוח שפתיו ימית רשע".

- דבקות בה': "ונחה עליו רוח ה' ... יראת ה'".

ב1. מתוך השוואה בין ישעיהו יא לבראשית ג' נמצא התייחסויות שונות למילה 'דעת':

עפ ישעיהו יא: דעת מצטיירת כפסגה של האושר והטוב, השלמות שבחיים האנושיים: "ומלאה הארץ דעת השם".

עפ בראשית ג' כב: מצטיירת המילה 'דעת' כדבר שלילי, אשר שיש בו דעת נתפס כמסוכן וכמאיים על האל: "הם האדם היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע".

ב2. זו שאלה פתוחה וכל נימוק יתקבל.

6. שמואל ב' ה'

א1. בדברי שבטי ישראל נמצא מספר נימוקים להמלכת דוד :

- קרבה וזיקה לאומית : "עצמך ובשרך אנחנו".

- דמותו כמנהיג כרוזמטי : "גם בימי שאול אתה היית המוציא והמביא".

- סיבה דתית : "ויאמר ה' אתה תרעה את עמי".

א2. בפס' אלו חוזרת המילה 'אתה' אשר מדגישה את רצון השבטים בדוד כמלך.

ב. בין פס' ז'-י' נמצא שלושה גורמים שבאמצעותם ביסס דוד את שלטונו :

- כיבוש ירושלים : "וילכוד דוד את מצודת ציון".

- קביעת ירושלים כבירה וקריאתה על שמו : "וישב דוד במצודה ויקרא לה עיר דוד".

- בניית ירושלים : "ויבן דוד את המילא ואת ביתה".

7. מלכים א' י"ב

א. בין פס' כ"ו-כ"ח נמצא מספר פרטים המעידים מדוע ירבעם היה כשיר לעמוד בראש המרד :

- ירבעם משבט אפרים שהוא שבט יריב ליהודה על הנהגת השבטים : "ירבעם בן נבט אפרתי".

- ירבעם היה מופקד על איסוף כספי המיסים שהוטלו על כל שבטים ישראל למעט שבט יהודה, ומתוך כך הכיר את מצוקת העם : "ויפקד אותו על סבל בית יוסף".

- ירבעם מצטייר כדמות דומננטית ומנהיגה : "והאיש ירבעם גיבור חיל".

ב. בין פס' כו-כח, ל-לב נמצא ביטוי ליחסו השלילי של שלמה לשבטי, אשר הוביל בהמשך לפילוג הממלכה :

בפרק יא נראה כי שלמה קובע חלוקת מיסים לא שוויונית בין השבטים : "שלמה בנה את המילא סגר את פרץ עיר דוד... וירא את הנער כי עושה מלאכה הוא ויפקד אותו על סבל בית יוסף". עדות נוספת למצוקת שבטי הצפון נמצא בבקשתם מרחבעם להקל מעול המסים : "הקל מעול עבודת אביך הקשה ונעבדך". סירובו של רחבעם הוא שהביא לבסוף לפילוג.

מנהיגות פוגשת זהות

8. מלכים ב' כד, יחזקאל לד

א. במלכים ב' כד נמצא שני היבטים המבטאים כשל מנהיגותי :

- היבט דתי: צדקיה חוטא לה' והדבר משליך על ההחלטה האלוהית להביא חורבן על יהודה :
"ויעשה צדקיה הרע בעיני ה'... כי אף ה' היתה ביהודה עד להשליכו מעל פניו".

- היבט פוליטי-מדיני: צדקיה מורד במלך בבל, כלומר חדל לשלם מסים: "וימרוד צדקיה במלך בבל".

11. עפ' יחזקאל לד חטאו המנהיגים במספר חטאים כלפי העם :

- אי דאגה לחלש: "את הנחלות לא חזקתם את הנדחת לא אספתם".

- ניצול העם: "את החלב תאכלו את הצמר תלבשו... ואת הצאן לא תרעו".

22. כשלוך המנהיגים משתקף בעצם התפזרות הצאן, מילה מנחה פו"צ, שנמשלת להתפזרות העם בגלות: "ותפוצנה עמי... ונפוצו צאני".